

— La v. 71 comentariul asupra lui *numen* a fost inserat, din greșeală, fără obișnuita notare *in margine* a versului, înainte de v. 65 (p. 66—67).

— La v. 87, comentînd o afirmație a lui Martin (1917), după care *leibus in armis* ar putea fi un substitut pentru *rudia arma* = „Holzwaffen” (1), Seel citează (p. 73 n. 1) un pasaj din Dialogul lui Tacit — 34,5, *ferro, non rudibus dimicantes*. El amestecă astfel formele lui *rudis*, is cu cele ale lui *rudis*, e fără să propună explicit vreo apropiere etimologică între cele două cuvinte (Walde—Hofmann, 1954³, s.vv. și Ernout-Meillet, 1959⁴, s.vv. ignoră o asemenea comparație).

— La v. 137—139 :

... *Tu pronus in omne*

Pectora ducis opus, seu te grauiora vocarunt,

Seu leviora iuuant...

pentru *pectora* se stabilește egalitatea următoare : = *animi* = die Herzen der Freunde = die Freunde, deși în context nu este vorba despre *officia amicorum*, ci despre inspirația poetică, deci ecuația valabilă ar fi *pectora* (poetism pentru *pectus*) = *mens* = *studium*, dacă asemenea echivalări n-ar fi prea dure și inexacte.

Cu toate scăderile inerente unei lucrări de început, ediția lui Arno Seel constituie o contribuție importantă, atât la răspîndirea acestui panegiric mai puțin cunoscut, cît și la interpretarea lui, în primul rînd sub aspect literar. Inegală, dar exuberantă și informată, disertația tinărului absolvent din Erlangen trezește speranța unor apropiate reeditări ale altor opere minore ale epocii neroniene.

Dan Slușanschi

PLUTARQUE, *Vies*, Tome V, *Aristide — Calon l' Ancien-Philopoemen — Flamininus*. Texte établi et traduit par Robert Flacelière et Emile Chambry, Paris, Les Belles Lettres, 1969.

Acest volum merge mai departe în editarea celebrei opere a lui Plutarh *Vieți paralele*. Textul este precedat la fiecare pereche de „Vieți” de cite o notiță. În care se arată atitudinea lui Plutarh față de personajele a căror viață o serie, se indică sursele pe care le-a consultat biograful, grija lui de a se informa, atitudinea lui morală. Ceea ce trebuie reținut din aceste scurte notițe este triumful ideii că Plutarh n-a fost un simplu compilator, așa cum a apărut în lucrarea lui P. Leo, *Die griechisch-römische Biographie nach ihrer literarischen Form*. 1901, și cum a fost considerat multă vreme de unii savanți, care s-au lăsat influențați de teoria lui Leo, potrivit căreia Plutarh a găsit toate datele „Vieților” sale în biografii scrise în epoca alexandrină. Așa cum am arătat noi înșine în lucrarea *Les procédés de la peinture des caractères et la vérité historique dans les biographies de Plutarque*, Paris, 1933, aceste biografii n-au existat. Sintem bucuroși să constatăm că teza noastră a triumfat și că astăzi nimeni sau aproape nimeni nu mai vorbește despre faimoasele biografii alexandrine, surse ale lui Plutarh — simplu copist.

Textul este editat cu toată grija și competența care sînt caracteristice profesorului Flacelière. De pildă în capitolul I al „Vieții” lui Aristides se spune că Aristides, după Demetrios din Phaleron, avea un loc în acea localitate, în care a și fost înmormîntat. Manuscrisele AU dau lecțiunea λεγόμενον în loc de γενόμενον. Este cit se poate de clar că Demetrios

nu putea să afirme că Aristides a fost înmormântat într-un loc despre care se spunea că este al lui, dar nu se știa dacă într-adevăr este. Când este vorba însă de primele rânduri ale aceleiași biografii, Plutarh ne spune că, în ceea ce privește averea lui Aristides, existau mai multe versiuni. Apoi manuscrisele continuă cu $\acute{\omicron}\ \mu\acute{\epsilon}\nu$, pe când Westermann propune lecțiunea $\acute{\omicron}\ \mu\acute{\epsilon}\nu$. Propunerea de emendare a lui Westermann este rezonabilă. Într-adevăr, în paragraful al doilea al capitolului, Plutarh începe cu cuvintele $\pi\rho\acute{\omicron}\varsigma\ \delta\acute{\epsilon}\ \tau\omicron\upsilon\tau\omicron\nu\ \tau\acute{\omicron}\nu\ \lambda\acute{\omicron}\gamma\omicron\nu$. Or opoziția logică și gramaticală nu se putea face între mai multe versiuni, denumite apoi printr-un singular, și altă versiune. Personal înclin către emendația lui Westermann. Volumul are, ca toate volumele acestei colecții, și note complementare foarte utile.

N. I. Barbu

FLAVII ARRIANI *Quae exstant omnia* edidit A. G. Roos, editio stereotypa correctior, addenda et corrigenda adiecit G. Wirth, 2 vol., Leipzig, Teubner, 1967–1968 (I, *Alexandri Anabasis*, LXVI + 450 p., II, *Scripta minora et fragmenta*, LXVIII + 349 p., 2 hărți).

Consacrînd studiilor asupra lui Arian mai bine de un sfert de veac, eminentul filolog german A. G. Roos a fost fără îndoială, în secolul nostru, cel mai bun cunoscător al operei scriitorului grec și al tradiției manuscrise a acesteia. Ediția critică pe care a dat-o în 1907 *Anabazei lui Alexandru* ca și aceea a *Operelor minore* și a *Fragmentelor* din scrierile lui Arian ajunse pînă la noi, publicată în 1928, au fost primite cu cele mai îndreptățite elogi și continuă să fie folosite și astăzi cu încredere de cercetători. Era totuși firesc ca, la mai bine de patruzeci de ani după apariția celui de-al doilea volum al ediției rosiene, perioadă în care studiile întreprinse de filologi și istorici asupra textelor lui Arian nu au încetat să aducă în discuție probleme și soluții noi, să se simtă nevoia unei ediții *correctior* care să țină seamă de ele. Cu o modestie neegalată decît de competența sa binecunoscută cercurilor filologice, G. Wirth a realizat pentru colecția Teubner această nouă ediție; el închină memoriei lui A. G. Roos o muncă imensă de reexaminare a manuscriselor și de parcurgere critică a tuturor contribuțiilor mai noi. Dacă ne gîndim că editorul german, care a contribuit nu puțin prin lucrări proprii la progresul studiilor arianice, ar fi putut să dea el însuși o nouă ediție a operei nicomedianului, nu putem să nu admirăm felul exemplar în care a știut să renunțe la gloria filologică individuală preferînd să o consolideze pe aceea a ilustrului său înaintaș repus integral în circuitul științific de domnia-sa.

Pentru stabilirea textului *Anabazei*, cuprins în primul volum al *Operelor complete*, Roos a folosit 34 de codice, indicînd existența altor 4 care-i erau cunoscute numai din cataloage, dar cărora le acorda de altfel o importanță cu totul secundară. După opinia sa, devenită principiu al ediției critice, toate aceste codice descindeau din Vindobonensis historicus Graecus 4, datînd din secolul al XII-lea sau de la începutul celui de-al XIII-lea. Alături de aceste codice, Roos a folosit pentru realizarea operei sale o serie de texte aparținînd unor autori ulteriori care reproduc, rezumă sau comentează pasaje din scrierea lui Arian. E vorba de o scriere bizantină anonimă, cunoscută sub numele latin *De obsidione toleranda*, păstrată în codicele cuprinzînd corpusul strategiștilor bizantini și antici care a circulat în Imperiul de răsărit din secolul al X-lea; de *Excerpta* bizantine alcătuite în vremea împăratului Constantin VII Porfirogenetul (*Excerpta de sententiis*, *Excerpta de legationibus*, *Excerpta poliorcetica*); în sfîrșit, e vorba de diferite locuri din operele gramaticilor și lexicografilor bizantini referitoare la Arian